

АНАЛІЗ ІНДЕКСУ КРЕАТИВНОСТІ, ЯК ЕКОНОМІЧНОГО ПОКАЗНИКА

THE ANALYSIS OF INDEX OF CREATIVITY AS ECONOMIC INDICATOR

В статті розглянуто сутність феномену креативності, як економічного фактору та обов'язкової передумови становлення та розвитку культурних та креативних індустрій, як сектору господарювання. Проаналізовано індекс креативності, в основі якого покладено модель 3Т, як економічний показник. Досліджено його структуру та теоретичне обґрунтування. Розглянута специфіка його застосування в умовах України.

Ключові слова: економіка культури, креативність, індекс креативності, модель 3Т, економічний показник.

Проаналізовано індекс креативності, оснований на моделі 3Т, як економічний показник. Исследована его структура и теоретическое обоснование. Рассмотрена специфика его использования в условиях Украины.

Ключевые слова: экономика культуры, креативность, индекс креативности, модель 3Т, экономический показатель.

This thesis deals with phenomenon creativity as a factor of economic progress and prerequisite of the incipience and development of cultural and creative industries as business sector. The index of creativity, which based on model 3T, was analyzed as an economic indicator. Its structure and theoretical justification was explored.

Key words: culture economics, creativity, creativity index, 3T model, economic indicator.

УДК: 33.021:005.52

Проскура М.О.

к.е.н., доцент кафедри шоу-бізнесу
Київський національний університет
культури і мистецтв

В статье рассмотрен феномен креативности, как экономический фактор и обязательная предпосылка становления и развития культурных и креативных индустрий, как сектора хозяйственной деятельности.

Постановка проблеми. Для оцінки креативного потенціалу окремих країн та територій було запропоновано розраховувати Індекс креативності. Практична його цінність полягає в можливості оцінки та співставлення потенціалу перспективних регіонів та окремих міст в контексті перспектив та можливостей їх модернізації з метою підвищення інвестиційної привабливості. Це, в умовах формування нової політики регіонального розвитку та реалізації проектів децентралізації в Україні, є дуже актуальним. В 2015 р. за системою Глобального індексу креативності Україна посіла 45 місце серед 139 країн світу. В статті досліджено Євроіндекс креативності і Глобальний індекс креативності, які спираються на модель 3Т. Не зважаючи на величезну кількість проведених досліджень з економічної точки зору, безпосередній зв'язок між творчістю і соціально-економічним розвитком не є очевидним. Зокрема, важко виміряти ступінь сприяння творчості економічному зростанню.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Базовими роботами щодо створення та дослідження Індексу креативності по моделі 3Т є дві базові роботи американського вченого-дослідника, засновника концепції креативного класу, Р. Флоріди «Піднесення креативного класу» (2002), «Європа в творчому столітті» (2004) (написане у співавторстві з І. Тінаглі), а також «Індекс творчої спільноти» (2002) розроблений під керівництвом Дж. Крейдлера з «Культурних ініціатив» для Силіконовій долині [3, с. 42].

Формулювання цілей статті. Метою дослідження є аналіз методики обрахунку Індексу креативності та виявлення можливостей його адаптації до українських реалій, з метою ефективного його використання.

Виклад основного матеріалу. Креативний капітал регіону включає в себе особливості соціокультурного середовища та рівень розвитку його

інфраструктури, реальні можливості та потенціал інноваційно-інвестиційного сектору і інституційне середовище. Це має сприяти підвищенню та забезпеченню стійкої привабливості регіону (або міста) для представників креативного класу через можливість створення нових робочих місць і ринку культурних/креативних товарів та послуг. Таким чином креативний потенціал отримує свою економічну реалізацію. Система економічних показників є найбільш ефективним та об'єктивним інструментом опису соціально-економічних систем, який використовується в економічній науці і в процесі управління економічними процесами на макро – і мікрорівнях. Зміст і структура економічних показників представляють один із значущих об'єктів вивчення економіки, як науки, і, в той же час, її важливим змістовним елементом. Вони відображають економічні процеси, які відбуваються за певних умов, в конкретному місці і визначених часових рамках. Це узагальнена характеристика певного економічного процесу чи об'єкту що досліджується [2, с. 15-17]. Економічний показник включає назву, числове значення та одиницю виміру.

В основі методології економічного аналізу покладено два базових елементи:

1) постановка цілей та завдань економічного аналізу, визначення орієнтованих кінцевих результатів фінансово-господарської діяльності і обґрунтування ресурсного забезпечення досягнення поставленої мети.

2) система показників (узагальнюючих та аналітичних), які відповідатимуть системі завдань. Мають бути встановлені взаємозв'язки між основними показниками, а також визначені алгоритми їх розрахунку. Сукупність показників для розв'язання будь-якої аналітичної задачі визначається характером дослідження причинно-наслідкових зв'язків [4, с. 169; 5]. Основні області, що мають бути охо-

плени показниками при аналізі економічного значення креативності є:

1. Економічний внесок творчих галузей, їх частка у ВВП країни
2. Рівень зайнятості в секторі культури та культурних і креативних індустрій.
3. Показники торгівлі в креативному секторі та місткість ринку.
4. Торговельне значення творчих індустрій
5. Економічний внесок електронної комерції
6. Інноваційний потенціал підприємницького сектора
7. Інноваційна діяльність з точки зору застосування патенту та захисту авторського права.

Системний підхід до аналізу соціально-економічних явищ і процесів виражається в комплексному вивченні взаємопов'язаних, багатосторонніх економічних, організаційних, технічних, технологічних і соціальних факторів у застосуванні системи показників. Система показників – це впорядкована їх множина, в якій кожен показник дає кількісну чи якісну характеристику певної сторони господарської діяльності, має властивості звітності і подільності, пов'язаний з іншими показниками, але не дублює їх [5, с. 28, 48-50]. Система економічних показників – це сукупність взаємопов'язаних, систематизованих показників, що характеризують економіку в цілому, її окрему галузь, окрему сферу економічної діяльності, соціально-економічні процеси в регіоні або групу однорідних економічних процесів. Даний аналітичний інструмент є доволі універсальним.

Відповідно до розподілу економічної науки на макроекономіку й мікроекономіку прийнято виділяти узагальнені макроекономічні показники, що характеризують економіку в цілому та мікроекономічні показники, які характеризують економічну діяльність на рівні підприємств. Від того, наскільки показники повно і точно відображають суть досліджуваних явищ, залежать реальність та обґрунтованість висновків і пропозицій за результатами аналізу, ефективність управлінських рішень

При вивченні причинно-наслідкових зв'язків показники поділяють на результативні та факторні. Це групування не є стійким, воно залежить від конкретних ситуацій, мети аналізу. Якщо показник розглядається як результат дії одного або кількох чинників і він виступає як об'єкт дослідження, то при вивченні взаємозв'язку він вважається результативним. Показники, які визначають стан результативного показника і виступають як причини зміни його величини, називають факторними.

З одиничних, індивідуальних, однорідних показників, що відносяться до первинних, невеликих елементів економіки, формуються групові, зведені, агреговані показники, які характеризують економічні об'єкти і процеси у більшому масштабі, який охоплює цілий регіон (регіональні показники),

галузь (галузеві показники), господарство країни в цілому (народногосподарські, загальноекономічні показники), світове господарство (загальносвітові показники).

Склад економічних показників постійно доповнюється і оновлюється, удосконалюються і методи їх визначення. Найбільш широко економічні показники використовуються в аналізі, прогнозуванні, плануванні, управлінні. Ефективність управління економікою, економічними об'єктами і процесами суттєво залежить від кола використовуваних показників, ступеня повноти, якої вони характеризують керовані об'єкти і процеси, від того, наскільки точно і коректно ці показники визначаються та опрацьовуються економічною наукою.

Творчість принципово відрізняється від традиційних, матеріальних чинників виробництва. Це не запас речей, який можуть бути витрачено або амортизовано. Це нескінченно поновлюваний ресурс, який може бути постійно відновлюватися та збільшуватися, як зазначав П. Ромер – американський економіст, засновник ендогенної теорії зростання [16]. Вся концепція економіки культури і креативності базується на моделі 5К (5С): «культурний капітал», «креативний капітал», «людський капітал», «інституційний і структурний капітал» та «результати креативності». Накопичені ефекти даних детермінант є «результатами креативності». Це основа індексу креативності.

Ще А. Сміт звертав увагу на роль людського капіталу як «четвертого фактору виробництва» наряду з землею, працею і капіталом. Він наголошував, на «здобутих і корисних особливостях всіх жителів або членів суспільства», як чомусь спорідненому до «четвертого фактору виробництва», який взаємодіє разом із землею, працею і виробництвом.

Р. Флоріда, продовжує ідеї Д. Бела, П. Друкера та Ф. Махлупа, пояснюючи роль творчості в сучасних економічних системах зазначає, що «замість природних ресурсів і потужних промислових галузей, які зумовлювали розвиток промислового капіталізму, розвиток творчого капіталізму обумовлений знаннями, інноваціями та талантом» [10, с. 18; 6; 7; 14]. Інновації та економічний прогрес є результатом різноманітності, повної відкритості та доступності можливостей для талановитих людей. Господарське життя в Творчому столітті концентрується переважно навколо місця (регіону), яке залучає і мобілізує таланти і технології. Таким чином, в наш час місце витіснило корпорації в якості ключових економічних і соціальних організаційних одиниць [14]. Звична для нас модель соціально-економічної системи була побудована навколо двох основних класів: капіталістів або підприємців та робітничого класу. Модель креативної економіки породжує нові класи та професії. В розвинутих країнах сьогодні розвивається

третій клас – креативний, який охоплює більше 40% робочої сили. Він включає в себе вчених і інженерів; художників та митців, працівників засобів масової інформації, а також фахівців, заснованих на знаннях бізнесу, працівників освіти та охорони здоров'я [8]. Значні розбіжності між робітничим та креативним класами лежать в основі зростаючої нерівності і розподілу країн за рівнем розвитку.

Основні структурні фактори розвитку креативної економіки були покладені в основу початкової моделі індексу креативності ЗТ – технологія, талант, толерантність.

Технологія, як перша складова визнана в якості ключового фактору багатства і прогресу. К. Маркс і пізніше Й. Шумпетер відзначили, що технологічний прогрес дозволяє капіталізму започатковувати та розвивати нові галузі та стимулювати подальше зростання. Наприкінці 50-х рр. ХХ ст. Р. Солоу, лауреат премії імені А. Нобеля в сфері економіки, визначив роль технологій як рушійної сили економічного зростання [18]. Технології безумовно сприяють підвищенню продуктивності праці.

При оцінці глобальних технологій використовуються такі змінні:

1. Інвестиції в НДДКР як по відношенню до ВВП. Включає в себе витрати на фундаментальні і прикладні дослідження та експерименти. Дані взяті з Всесвітнього індикаторів розвитку Світового Банку на період 2010-2012 рр.

2. Показник інновацій – ґрунтується на відношенні кількості патентних заявок на мільйон чоловік. Дані взяті з Всесвітнього індикатору розвитку на період 2010-2012 років.

3. Глобальний індекс технології об'єднує ці дві змінні в один показник. Для можливості обрахунку країна повинна мати значення, принаймні, однієї з двох змінних.

Другою складовою є талант, або людський капітал. Цей показник стоїть в одному ряду з технологією в якості основного фактора економічного зростання [13, 15]. В середині ХХ ст. П. Друкер та Ф. Махлуп визначили роль працівників розумової праці в економічному розвитку, а П. Ромер поєднав знання і технології у своїй теорії ендогенного зростання. Багато досліджень, починаючи з класичної моделі Я. Мінсера, було присвячено тісному зв'язку між талантом, або людським капіталом та економічним прогресом як на національному, так і на міжнародному рівнях. Пізніше було запропоновано альтернативну міру людського капіталу – на основі зайнятості, що дозволило висвітлити зв'язок між людським капіталом та інноваціями [9]. Індекс таланту складається з наступних змінних:

1. Глобальний креативний клас: розмір креативного класу розраховується як частка робочої сили країни, яка зайнята в творчих професіях,

до яких відносяться інформатика та математика; архітектура, інженерія; суспільні науки; освіта та бібліотечна справа; мистецтво і дизайн, розваги, спорт, і засоби масової інформації; управління, бізнес і фінанси, право, управління продажами; охорона здоров'я. В основі покладено данні Міжнародної організації праці, які охоплюють період з 2010–2012 рр.

2. Глобальний рівень освіти. Ця змінна стосується вищої освіти або освіти отриманої після здобуття середньої. Використовується стандартне розуміння системи вищої освіти, яке включає в себе університети, коледжі, громадські коледжі, технічні навчальні інститути та інші вищі навчальні заклади. Зокрема, використовується звичайна міра «валового коефіцієнт охоплення вищої освіти», який являє собою відношення всіх осіб, які отримують вищу освіту до всіх осіб, що належать до вікової групи, яка охоплює п'ять років після закінчення середньої школи. Дані взяті з показників світового розвитку на період 2010–2012.

3. Глобальний індекс таланту об'єднує ці дві змінні в один індекс на основі ранжування кожного. Кореляція між креативним класом і рівнем освіти становить 0,637

Третьою складовою є толерантність. Території, які відкриті для різних людей отримують перевагу в залученні талантів та мобілізації нових ідей [17]. Таким чином толерантність утворює додаткове джерело економічної вигоди, яка працює разом з технологією і талантом. Складовими Індексу толерантності є наступні:

1. Глобальна терпимість до етнічних і расових меншин. Змінна базувалась на основі опитування «Чи є ваше місто або район комфортним для етнічних і расових меншин?», проведеного американським інститутом громадської думки Геллапа (Gallup). Дана величина відображає частку респондентів, які вважають місце комфортним для зазначених груп. За даними Gallup, опитування World Poll спирається на близько тисячі інтерв'ю в кожній країні (з урахуванням чисельності населення), проведених в приблизно 150 країнах світу. Ці дані відносяться до 2014 р.

2. Глобальна терпимість по відношенню до представників сексуальних меншин. Ця змінна заснована на опитуванні «Чи є ваше місто або район комфортним для представників сексуальних меншин?». Цей показник відображає частку респондентів, які вважають територію комфортною. Ці дані відносяться до 2012 року.

3. Глобальний індекс толерантності визначається на основі двох вказаних вище складових. Ці дві змінні однаково зважені. Корелюють від 0,286 і мають значення на рівні 1 відсотка. Країна повинна мати значення, принаймні, однієї з двох змінних для отримання Глобальної оцінки індексу толерантності.

Можливі для порівняння дані щодо чисельності креативного класу, величини людського капіталу і витрат на НДДКР можна знайти в існуючих базах даних. Таким чином, ці компоненти моделі ЗТ можуть бути адаптовані для побудови індексу креативності в будь-якій країні. Проте, третій елемент – Індекс толерантності – досить важко побудувати, оскільки він відображає менш відчутний, але важливий аспект в оцінці творчого середовища окремого регіону. Дані Індексу толерантності говорять про переваги європейських націй щодо різноманітності, відкритості та свободи самоідентифікації. Проведені дослідження та отримані оцінки показують, певний зв'язок між високим рівнем толерантності та іншими показниками моделі (талантом та технологіями), а також загальної економічної динамікою європейських націй, проте на нашу думку повністю екстраполювати подібну залежність на культурне середовище країн, що належать до інших цивілізаційних регіонів не доречно. Звісно, при умові багатонаціональної структури окремих держав ігнорувати роль національних меншин у формуванні культурного середовища, культурного капіталу та культурного національного продукту неможливо. Тому, а нашу думку, доцільно ввести величину витрат на забезпечення культурного різноманіття національних меншин у відношенні до ВВП, або до загальних державних витрат бюджету. Показники зайнятості жінок в креативному секторі у відсотковому співвідношенні до всього зайнятого населення теж може мати місце, оскільки культурні індустрії в переважній більшості – це сфера послуг, яка базується на системі комунікацій. За таких умов, жінки мають більше переваг як працівники.

Доцільність врахування індексу толерантності для визначення креативності регіону пояснюється ставленням до можливостей виходу за межі стереотипів, які є основною перешкодою для розквіту творчості.

Висновки з проведеного дослідження. Охоплюючи як локальний рівень, так і макрорівень, індекс креативності може дати можливість цілісної оцінки здатності будь-якої спільноти до інноватики та творчості.

Подібні дослідження можуть дати корисний масив інформації для уряду, підприємств, іноземних інвесторів та різноманітних громадських організацій, щодо розвитку держави або окремого регіону. Індекс є інструментом для самопізнання. В майбутньому, він може служити основою для порівняльного аналізу рівня творчого потенціалу країн та окремих міст у довгостроковій перспективі взаємодії України з іншими державами.

Критично аналізуючи методику розрахунку індексу креативності за моделю ЗТ, хотілося б зазначити що поєднання кількісних та обчислюваних елементів (зайнятість, інвестиції в технології)

з якісними та високо суб'єктивними елементами (толерантність) в запропонованому вигляді не може дати об'єктивної оцінки. Наша пропозиція полягає в тому, щоб розмежувати якісні та кількісні характеристики у вигляді відокремлених індикаторів. Таким чином ми отримуємо два індекси: перший індекс свободи і толерантності, а другий – витрат та інвестицій в креативний сектор.

Фактор креативного капіталу та індекс креативності регіону має враховуватися при плануванні економічної стратегії розвитку України в умовах реалізації проекту децентралізації.

Адаптація та впровадження показників креативності дозволить створити довгострокову комплексну систему моніторингу креативної економіки з урахуванням регіональної специфіки та глобального економічного контексту. Необхідність вдосконалення методики обчислення показників творчості зумовлено цивілізаційними чинниками розвитку соціально-економічних систем.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Андрєєва Г. І. Система формування економічних показників як база аналізу господарської діяльності підприємства. Ефективна економіка, № 3, 2014. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2872>
2. Кіндрацька Г.І., Білик М.С., Загородній А.Г., Економічний аналіз: Підручник /за ред проф. А.Г. Загороднього, 3-тє видання, перероб.і доп. –К.: Знання, 2008. – 487 с.
3. Лошковська х. С. парадигмальний підхід до визначення індексної моделі креативності. Бізнесінформ. № 5, 2015. – С. 41-45.
4. Мних Є.В., Економічний аналіз: підручник / Є.В.Мних. – К.: Знання, 2011. – 630 с.
5. Тарасенко Н.В., Економічний аналіз. Навчальний посібник / Н.В. Тарасенко. – Львів: «Новий світ – 2000», 2008. – 344 с.
6. Daniel Bell, *The Coming of Post-Industrial Society: A Venture in Social Forecasting*, New York: Basic Books, 1973.
7. Drucker Peter F., *Post-Capitalist Society*, New York: HarperCollins, 1993.
8. Drucker Peter F., *The Age of Discontinuity: Guidelines to Our Changing Society*, New York: Harper & Row, 1969.
9. Florida R., Mellander Ch., King K. *The Global Creativity Index 2015*. Toronto: Martin Prosperity Institute. 2015.
10. Florida R., *The Rise of the Creative Class – Revisited*, New York: Basic Books, 2012.
11. Florida R., Mellander Ch., Stolarick K., "Inside the Black Box of Regional Development – Human Capital, the Creative Class and Tolerance," *Journal of Economic Geography*, 8, 5, 2008, pp. 615–649.
12. Machlup F., *The Production and Distribution of Knowledge in the United States*, Princeton, NJ: Princeton University Press, 1962.
13. Glaeser E., "Are Cities Dying?" *Journal of Economic Perspectives*, 12, 1, 1998, pp. 39–160;

14. Jacobs J., *The Economy of Cities*, New York: Vintage, 1970, p. 268; Jacobs, *Cities and the Wealth of Nations: Principles of Economic Life*, New York: Vintage, 1985.

15. Lucas R., "On the Mechanics of Economic Development," *Journal of Monetary Economics*, 22, 1988, pp. 3–42.

16. Romer P., "Increasing Returns and Long-run

Growth," *Journal of Political Economy*, 90, 1986, pp. 1002–1037.

17. Scott E. Page, *The Difference: How the Power of Diversity Creates Better Groups, Firms, Schools, and Societies*, Princeton University Press, 2007. – 25 p.

18. Solow R., "A Contribution to the Theory of Economic Growth," *The Quarterly Journal of Economics*, 70, 1, 1956, pp. 65–94.